

Venceslav Winkler

Drevo na hribu

Ilustriral M. Sedej

Živel je oče s tremi sinovi. Ko je umrl, sta si starejša dva razdelila premoženje in vso dobro zemljo, najmlajšemu sta pustila krpo pustega sveta na hribu, dvakrat je stopil počez, dvakrat po dolgem in je bil na tujem. Nič se ni vznemiril, skomizgnil je z rameni, ni zajokal, niti vzdihnil ni, mislil je, da drugače sploh biti ne more. Take so pač navade na svetu, da je najmlajšemu usojena sama bridkost. Mirno je pljunil v dlani, zgrabil za lopato in začel kopati.

Sonce ni poskočilo na jasnem nebu za komolec visoko, ko je že vse prekopal. Premišljeval je, kaj naj bi zasadil sredi tako ozkega kosa sveta, ko si še hiše ne more zgraditi na njem in niti krompirja nasaditi.

»Bo že kako,« je pretehtaval. »Drevo bom zasadil, naj potem raste, kakor zna in kakor bo božja volja. Če bo kaj obrodilo, dobro, prišel bo mimo truden popotnik, legel bo v senco in bo zadovoljen. Mene tako ne bo tukaj, po svetu pojdem, nekaj več ga je že ko te krpe na hribu.«

Nekje v grmovju je izkopal divjak, čisto navaden divjak, in ga presadil na hrib. V perišču mu je nanosil od nekod iz gozda dobre zemlje, da je bil neznansko zadovoljen in se mu je širilo srce od radosti. Lepo je vse očistil okoli drevesca, nato je legel na tla in utrujen zadremal.

Ko se je zgodaj zjutraj zbudil, se je začudil. Kaj se je zgodilo z divjakom? Koliko je pognal v eni noči! Vzdignil se je in ogledoval drevo od vseh strani. Ne, nič se ni spremenilo, le čudovito je zraslo in še venomer raste. Kot bi bilo zasajeno v blagoslovljeno zemljo, je kipelo proti nebu in fantu se je zdelo, da vidi, kako mu trepetajo veje in se širijo na vse strani. Da, vidoma raste! Objel je drevo z obema rokama, toliko je že bilo deblo, da ga ni mogel obseči.

Ko je posijalo sonce, sta prišla oba brata. Navsezgodaj sta opazila drevo na hribu in sta prišla gledat, kdo ga je zasadil. Srce jima je utripalo od vznemirjenja, takega drevesa nista videla še nikoli. Ko sta zvedela, da je bratovo, sta se spogledala. Postalo jima je žal, da sta mu prepustila prav tisti košček sveta, zemljo, ki ima tako čudovito moč. Drevo ju je bodlo v oči. Hotela sta določiti, koliko je visoko, iskala sta vrh, napenjala oči, a se jima je odmikal nekam daleč, daleč v nebo, kakor bi sproti raste.

Začudena sta sklenila roke in srednji se je pokrižal in dejal: »To je čudež. Takega še niso videli naši kraji. Nekaj posebnega mora biti v tem kosu sveta.«

Starejši je bil mirnejši in je že začel mrzlo računati:

»Od vseh strani bodo prihiteli ljudje. Še obogateli bomo. Nikar jih ne pusti preblizu, še zarezal ti ga bo kdo. Vsake vrste ljudje hodijo po svetu, sleparji in tatovi, tudi nevoščljivcev ne manjka. In

zastonj tudi ne pusti. Vidiš, bratje smo si, sinovi enega očeta. Na to ne smeš nikoli pozabiti. Hvaležen nama moraš biti, da sva ti dodelila tako zemljo. Skupaj moramo držati. Domenimo se, kako bomo varovali drevo!»

Najmlajši ni dosti premišljeval, smehljal se je in gledal visoko drevo, kakor da nima dosti smisla za bratovsko ljubezen. Mimogrede je pokimal in so bili zadovoljni. To se razume, da bodo držali skupaj. Že zaradi ljudi.

»Bog ve, kaj je prav gori na vrhu?« je premišljeval najmlajši.

»To je nekaj posebnega,« je ponavljal srednji.

»Treba bo privabiti ljudi, da bodo prihajali gledat. To se imenuje tujski promet. Tujski promet je dobičkonosna stvar. Obogateli bomo,« je razkladal najstarejši.

Ljudje so prišli sami. Najprej sosedje. Počasi so se približali. Pljuvali so po tleh, da bi ne bilo nesreče in se križali. Kučme so jim lezle z glav, popravljali so si razmršene lase, da bi bolje videli. Bili so vsekakor nezaupljivi, če ni vmes kaj nepoštenega. Dandanes se svet za malenkost pobrati z vragom, da zgradi kaj kričavega. Starejši so pravili, da to nekaj pomeni, ker je Bog pustil zrasti tako drevo. Vojne sicer ne bo, nič ni slišati, da bi se kje cesarji prepirali, mogoče bodo prišle drugačne stiske. Potem so se začeli pomenkovati, kaj bodo bratje s takim drevesom. Vrglo bo precej lesa, drv nič koliko.

»Nekoliko prezgodaj je umrl oče,« so zaključili. Ta bi znal gospodariti. Sami bodo pa že kako nerodno ukrenili.

Ko se je razneslo po deželi, kakšno drevo je zrastle na hribu, so začeli vreti ljudje od vseh strani. Mladi in stari, revni in bogati, vsi so hoteli videti drevo in fanta, ki ga je zasadil. Prišli so peš, z vozmi, tudi z avtomobili so se pripeljali, kakor je bil kateri vaje. Časnikarji so bili prvi, a niso mogli zvedeti kaj več kot navadni ljudje. Učenjaki so hodili okoli drevesa, premikali drobnogleda, nemirno drobili z nogami in se čehljali za ušesi. Takega drevesa še niso videli. Ali je hruška, ali je jablana? Zmeraj in zmeraj so hodili spraševati najmlajšega, ki je stal blizu drevesa in držal roke v žepih ter se smejal ko razposajen pastir:

»Pa kje si dobil to drevo?«

»I, v meji je raslo, od tam sem ga prinesel,« je pripovedoval ravnodušno.

Ni jim šlo v glavo. Pregledali so mejo, pregledali zemljo, da bi našli, od kod tako življenje. Zastonj. Iskali so po starih knjigah, če se je že kdaj slišalo kaj takega in obupavali.

Vse črno ljudi se je gnetlo okoli hriba. Nekateri niso upali bliže, gledali so le od daleč in iz daljave se je videlo drevo še mogočnejše. Segalo je prav do neba, vrh je izginjal za oblaki.

»Nič prida ne bo iz tega,« so uganili preprosti ljudje. »Zraslo je sicer na kmetijski zemlji, to se vidi po tem, ker je toliko moči v njem. A ne bo kar tako. Pazite, kako ga gleda gospoda!«

Res so prihajali bogatini in že prvi dan obljubljali mlademu fantu nič koliko denarja in še grunt povrhu, če jim da košček sveta na hribu z drevesom vred. Kaj mislite, cel grunt za eno samo drevo! Fant je odkimaval. Nekam veselega se je počutil. Brata sta ga sicer svarila, zlasti najstarejši, da je treba izrabiti priliko in napraviti dobro kupčijo, dokler je čas in še ljudje ne vedo, kaj je prav za prav z drevesom. Ni se dal prepovoriti.

Tretji dan je prišel gledat drevo tudi še eden izmed cesarjevih ministrov. Bil je bolj počasen in se je jezil, da mu niso natančneje poročali o čudovitem drevesu. Začudil se je in se odkril, potem se je ozrl po ljudeh, ki so se gnetli po hribu, vzdignil roko in dejal:

»Zapik! To drevo postane cesarjeva last! Jaz sem minister in odločam o tem. Kje je gospodar?«

Poklicali so najmlajšega. Branil se je, da ne da zemlje in drevesa, da hoče ohraniti vse zase, ko nima ničesar drugega, a nič ni pomagalo. Takoj so ogradili prostor okoli drevesa, fantu pa je dal minister zlat cekin in se mu je moral fant še lepo zahvaliti. Taka je bila ministrova moč.

Odslej so smeli vsi le od daleč občudovati visoko drevo.

Ko se je napravilo lepše vreme in se potišili ostri vetrovi ter se ni bilo več bati, da bi se prehladil, je prišel gledat drevo tudi sam cesar. Z njim je prišlo vse polno gospode, kakor je navada ob takih prilikah. Ko je cesar videl, kako je drevo visoko, je od radosti zaploskal z rokami.

»Kaj misliš, kaj misliš,« se je obrnil k prvemu ministru, »kako daleč se vidi s tega drevesa?«

Minister ni vedel. Kdo bi se zanimal za take podrobnosti. Sploh pa to ni spadalo med njegova opravila. On je skrbel le za dvor in dvorjane. Zajecljal je nekaj, a nič pravega. Vprašali so še druge ljudi. Vsi so odkimavali. Nihče še ni bil na drevesu.

»Trebalo bo pogledati,« je postal cesar nestrpen. Bil je dobre volje in se je odločil: »Sam bom splezal na drevo!«

Zavihal je plašč in stopil čez ograjo. Prinesli so mu lestev, da je dosegel prve veje, oprijel se jih je in izginil med zelenjem. Spoštljivo so se ozirali za njim. Nekateri, ki so imeli dobre oči ali pa daljnoglede, so pravili, da je včasih razgrnil zelenje in pogledal po zemlji. Kmalu pa niso niti tega več razločili.

»Zdaj bomo pa čakali,« so skrbno vzdihnili ministri. Prav za prav jih drevo ni nič zanimalo. Dokler je bil cesar pri njih, so se še ozirali po vejah, ko je pa odšel, so se oddahnili in po glavi so jim začele rojiti popolnoma druge misli. Nekateri so bili lačni in bi se radi splazili na dvor. Vendar so se bali cesarja. Lahko bi se nenadoma vrnil in jih ne bi našel. Posedli so v travo in ugibali, kaj bo dobrega za kosilo.

Medtem so se trije bratje prepirali. Starejša dva sta zmerjala mlajšega, da se je dal prevariti.

»Kaj boš s cekinom? Če greš kam za hlapca, ga zaslužiš v enem letu. Blagoslova ti ne bo prinesel. Mari bi zamenjal drevo za grunt.«

Najmlajši ni nič odgovarjal. Saj vendar drevesa sploh ni hotel prodati. Vzel je cekin, šel v bližnjo krčmo in naročil za ves denar vina in kruha ter vse razdelili med ljudi. Jedli so in pili ter bili veseli, bolj ko ministri, ki so lačni čakali pod drevesom, kdaj se bo vrnil cesar. Čakali so in čakali, potrpežljivo dremali, nazadnje se je oglasil najstarejši med njimi:

»Kaj pa, če se mu je kaj zgodilo? Nespametno je bilo, da smo pustili cesarja samega na drevo. Grem gledat!«

Nič se mu niso upali reči. Bil je prvi za cesarjem in čast, komur čast! Bil je debel in star, sopihal je, ko je stopal po lestvi navzgor. Nerodno se je skobacal med veje.

»Čez pol ure se bosta oba vrnila,« so rekli tisti, ki so ostali na tleh. »Zdaj bi kuharji že lahko pogrnili za kosilo.«

Preteklo je pol ure, tudi druga polovica je šla že proti koncu in tedaj je zaskrbelo drugega ministra.

»Bog ve, kako je tam zgoraj. Utrudila sta se in sedita na kaki veji. Mogoče ju je pa doletela nesreča. Pomagat jima grem!« je rekel in splezal še on na drevo.

Čakali so ga, tudi njega ni bilo več nazaj. Ostali ministri so se nekaj časa spogledovali, v očeh jim je zagorela pritajena skrb, nato so drug za drugim splezali na drevo. Ljudje so jih zaskrbljeni opazovali, kako so izginjali med vejami, zakaj bili so častitljivi ministri, nobena dežela ni imela takih in bili so ponosni nanje. Ker se ni nobeden vrnil, je odšla za njimi še imenitnejša gospoda. In mudilo se jim je. Kar v lepih črnih oblekah so splezali na drevo, rinili med vejami navzgor in napenjali vse moči, da bi drug drugega prehiteli.

Okoli drevesa je nastala prava gneča. Lepo ograjo so v trenutku podrli, lestev se je šibila pod težo človeških teles, po trije, štirje so se oklepali ene veje, da se je videlo od daleč, kakor bi drevo obrodilo velike sadove, ljudem podobne hruške. Ko je izginila vsa gospoda, je odšlo za njo še nekaj ponižnejših učenjakov in pisarjev, ki se niso hoteli riniti v prve vrste, a so mislili, da morajo biti zraven. Nazadnje so se spustili po lestvi še stražarji in poslednji je potegnil še lestev za seboj, da ne bi splezal na drevo kdo izmed nepoklicanih, zakaj ne spodobi se, da bi šel za gospodo kdor koli. Pod drevesom je ostal samo vaški policaj, rdečelični Lipe, ki ga vse skupaj ni dosti brigalo. Zahvalil je Boga, da se je že gospoda nekam spravila, mirno se je naslonil na deblo, prižgal pipo in se smehljal ljudem pod hribom. Kar je bilo preprostih ljudi namreč niso stali prav pri drevesu, to se ne spodobi, lahko bi bili komu v napoto, čakali so pod hribom zaradi spoštovanja in zaradi hudih stražarjev. Bili so že od nekdaj vajeni, da so gledali vsako stvar bolj od daleč in se tudi zdaj niso upali blizu, ko je bilo dovolj prostora. Tisto je že res, nerodno se jim je zdelo, ko ni bilo ne cesarja ne ministrov toliko časa z drevesa, bali so se, če niso morda odšli po drevesu v kako drugo deželo in pustili ljudstvo kar samo, naj se vlada, kakor more in zna. Prišel je večer, a ni kazalo, da se bo kdo vrnil. Bolj in bolj se je v ljudstvu utrjevala vera, da je vsa gospoda pobegnila s tega sveta. Našla je drugo deželo, kjer se ni treba toliko ukvarjati z reveži in bedo in je kar odšla.

Nič niso šli spat. Čakali so kar na prostem, kako se bo izteklo. Začelo jih je skrbeti. Pa potolažili so se, da so prestali že hujše stvari. Noč je zagnila drevo v mrak, niso ga razločevali dobro in večina je zaspala. Tudi drugo jutro se ni zgodilo nič posebnega. Radi bi delali, a niso mogli.

»Nekaj bo treba ukreniti,« so rekli odločnejši. »Kdo nam bo vladal? Komu bomo plačevali davke?«

Zdaj so se že upali bliže. Saj to je čisto navadno drevo! Tipali so ga, majali z glavami in se čudili. Tudi trije bratje so prišli gledat. Najmlajši se je ravnodušno ozrl po deblu in se ponudil:

»Če bi šel jaz gledat?«

»Nikar!« sta ga svarila starejša. »Še tebe ne bo nazaj!«

Ko je pa šlo sonce že k poldnevu, ju je vendarle preprosil, da sta ga pustila. Slekkel je suknjo, zavihal rokave, pljunil v roke in začel plezati. Kmalu je bil pri prvih vejah. Potem je šlo laže, skoraj kakor po stopnicah. Veje so bile odrgnjene, ko je že toliko ljudi plezalo po njih, marsikatera je bila hudo nalomljena, da se je bal, da ne bo mogel nazaj. Gledal je po vejah, nikjer ni uzrl človeka, le sem in tja je našel kos obleke, ki so jo pustili, ko so pred njim plezali navzgor. Na vejah so bile obešene suknje, plašči, klobuki, kar je pač bilo komu odveč ter je mimogrede odložil. Fant je žvižgal in hitel navzgor. Včasih se je ozrl daleč po svetu, a ni razločil dosti. Neka megla je pokrivala zemljo. Deblo je postajalo zmeraj tanjše, kar čudil se je, kako da se ni upognilo, ko je toliko ljudi plezalo po njem. Prišel je do vrha. Začuden se je ozrl okoli sebe, češ kje so ljudje. Opazil je most, ki je držal od drevesa nekam naravnost naprej. Bil je ozek. Bal se je, ko se je zagugal, vendar je stopil po njem.

»Moram vendar vedeti, kam so se vsi izgubili,« je zamrmral.

Onstran mosta je ugledal staro ženico. Čepela je ob ograji in ko ga je ugledala, je iztegnila roko.

»Kaj bi rada?« se je ustavil fant.

»Mostnino,« je rekla.

Segel je v žep, denarja ni imel, le kos kruha mu je ostal od včerajšnje gostije. V zadregi ga je pomolel starki. Hvaležno ga je sprejela ter dejala:

»Dober človek si. Le pojdi dalje, prišel boš do palače, a ne smeš stopiti vanjo. Le skozi okna lahko pogledaš. Vrniti se moraš pred večerom, drugače se boš v temi izgubil in boš ostal na tej strani mostu.«

»Precej se vrnem,« je obljubil fant in šel pogumno dalje.

Prišel je do velike palače. Vsa se je bleščala od zlata, visoka okna so bila zagnjena z dragocenimi zavesami, pred orjaškimi vrati je pa stal mračen stražar s sulico v roki. Fant se mu je izognil in se približal z druge strani enemu izmed oken. Razveselil se je.

»Zdaj jih pa imam!« je vzkliknil.

Videl je v lepo dvorano in tam so bili vsi ljudje, ki jih je iskal. Na zlatem prestolu je sedel cesar, okoli njega so stali ministri in po dvorani ostala gospoda. Pri vratih so sloneli stražarji. Vsem so se svetili obrazi, napolnjevalo jih je neizrekljivo zadovoljstvo, božali so dragocene kamne, ki so bili vdeleni v zidovju, občudovali lepe podobe in poslušali godbo, ki je prihajala od nekod izza zaves.

Ugledali so fanta.

»Končno vendar eden izmed ljudi! Pridi noter!« so ga poklicali. Tudi cesar ga je klical, ministri so pa prišli celo k oknu.

»Mi se namreč ne bomo vrnili, tukaj je drugačen svet, bogatejši in mirnejši. Le ljudi nimamo, da bi nam delali. Pridi brž noter, bogato te bomo poplačali.«

»Ne grem,« je odkimal fant. »Jaz sem zadovoljen z našim svetom.«

Vabili so ga na vse načine, kazali so mu svetle cekine, a jim je samo pomahal v slovo in se vrnil.

Le stežka je prišel čez most, ves čas se je nerodno gugal, da je moral loviti ravnotežje. Tudi po drevesu ni mogel tako hitro kot poprej. Veje so se mu zapletale v obleko, postajal je truden. Proti večeru je vendarle stopil na zemljo.

»Ne bo jih nazaj,« je povedal ljudem. Razložil jim je, kje so ostali ter izjavil, da se ne upa več plezati po drevesu.

»Kaj pa zdaj?« so se spraševali ljudje.

Brez cesarja niso mogli biti, zato so izbrali fanta za cesarja. Bil je zadovoljen, obljubil je, da bo pošteno vladal in je postavil svoja brata za prvega in drugega ministra.

Drevo je stalo na hribu še nekaj časa in je bilo narodni spomenik. Ko je pa prišla zima in je revežem začelo zmanjkovati drv, je ukazal cesar, naj narodni spomenik poderejo. Ko je drevo padlo, je seglo čez vse cesarstvo, drv pa so imeli reveži dovolj za vso zimo in še za nekaj časa.

Jan Milota

Princ iz pravljice

Soparnega poletnega dne sta pasla Florijan in Martinek koze v gozdu. Florijan je pripovedoval svojemu tovarišu pravljico o kraljevskem princu, ki ga je bil čarovnik odnesel. Ko je videl, da mu mali Martinek vse veruje, je sklenil, da ga nalaže.

Ko je bilo pravljice konec, je dodal: »Tisti pravljični princ sem jaz, a imam tudi čarobno piščalko. Če nanjo zapiskam, imam takoj tu zlato obleko.« Martinek je z občudovanjem zrl na svojega tovariša in iz samega spoštovanja pozabil Florijana oprášati, zakaj ne zapiska na piščal in raje hodi v svoji raztrgani obleki.

Čez nekaj časa reče Florijan: »Grem se malo okopat v potok, ti pa pazi na mojo obleko.« S temi besedami se že začne slačiti in gre proti potoku. Komaj se je bil izgubil v orbinah, že se je prikradel iz gozda cigan in ukradel Florijanovo obleko, ker je bil Martinek pravkar šel zabračat koze.

Ko se je Florijan ornil in se hotel obleči, ni mogel najti obleke. Ves prepaden je vzkliknil: »Kje je moja obleka?« — »Najbrže jo je kdo ukradel,« je odgovoril Martinek in nedolžno pristavil: »Saj lahko zapiskaš in takoj boš imel zlato obleko.« — »Da bi le imel čarobno piščalko!« je jokaje odgovoril Florijan in zdaj bridko obžaloval svojo laž.

Prevel R. Ž.